

Vonnis van het Hof van Gelderland in de kwestie Borculo, d.d. 20 december 1615 oude stijl

Gelders Archief, *Archief Hof van Gelderland (bloknr. 0124), Civiele proceduren*, inv.nr. 5222 nr. 37, Afschrift van het vonnis van het Hof van Gelderland d.d. 20 december 1615 (oude jaartijl) in het geschil over het bezit van het huis en de heerlijkheid Borculo en het huis en het ambt Lichtenvoorde tussen graaf Joost van Limburg en Bronckhorst en de bisschop van Munster (1633).

NB. In het procesdossier van 20 december 1615 zelf is dit vonnis niet (meer) aanwezig.

In de Rade des Vorstendoms Gelre en Graeffschaps Zutphen, gesien ende overwagen het intendit¹ met allen bijgevoechden schijn, bewijs ende bescheyt, den 24 martii naestleden overgegeven durch den volmachtiger van den welgebaren heeren Joost, grave tot Limburch ende Bronckhorst, impetrant², op ende tegens den volmechtiger³ van den hochwurdichsten doorluchtichsten ende hochgebarenen fursten ende heeren heeren Ferdinand⁴, erwelten ende vestedichten ertsbisschop to Coln, des Heyligen Roomschen Ricks door Italien ertscanceler ende churfurst, als bisschop tot Munster, gedaechden ende niet erschijnenden.

Den heere impetrant uut voorsseide intendit deduceerende⁵, dat in leven was geweest goeder memorien, heere Joost, grave tot Bronckhorst ende heere to Borculo, dewelcke sonder kinderen affstervende, tot sijnne naeste ende eenige erffvolgerinne, soo in leen- als allodiale goederen, hadde naegelaten vrouwe Armgart, graeffinne tot Limborch, olde moeder van den heere impetrant, gelick van 't selve recht van successie bleck bij sententien⁶ soo in den voorseyden Raade int jaar 1564 als in erffhuysaecken in den jaere 1555 tot voordel van welgedachte vrouwe Ermgart uytgespraecken.

Poserende vorder dat welgemelte heeren Joost, grave tot Bronckhorst, onder anderen naegelaeten hadde de heerlickheyt van Borculo, sijnde Munsters leen, mitsgaders 't ampt van Lichtenvoorde met sijn hooge ende lege gerechticheyt, sampt verscheyden manschappen ende goederen in de voorseyde heerlickheyt ende ampte als anders respectivelick gelegen. Dewelcke consequentlick door 't affsterven van den voorss. heeren grave van Bronckhorst op des heeren impetrants vrouw oldemoeder *iure successionis ab intestato*⁷ waeren gedevolveert⁸, gelick oock in gevolge van 't selve

¹ Eis.

² Eiser

³ Gevolmachtigde

⁴ Ferdinand I van Beieren, vorstbisschop van Munster, 1612-1650, tevens aartsbisschop van Keulen.

⁵ Afleiden uit

⁶ vonnis

⁷ Erfrecht bij versterf, bij ontbreken van een testamentaire beschikking.

⁸ Doorgegeven, vervallen.

recht ende die geobtineerde⁹ sententie ten erffhuysrechten deselve vrouwe Ermgart de possessie der voorss. heerlickheyt, ampt Lichtenvoort, manschappen ende andere goederen hadde geaenveert¹⁰.

Oock nae 't affsterven van welgemelten graven van Bronckhorst in den jaere van 1554 den 7 junii met vrouwe Maria van der Hoya, weduwe ende lijfftuchterinne van welgedachten heere grave van Bronckhorst, gemaect seeckere overcompste, ende daerbij gestipuleert¹¹, dat vrouwe Armgart voornoemdt, die possessie¹² des voorss. heerlickheys *usu fructu*¹³ salvo soude aengaen, gelickss oock actuelicken hadde gedaen, sulcx dat welgemelte vrouwe Maria van der Hoya als lijfftuchterinne uytten naem van vrouwe Armgart hadde gepossideert ende in deselve possessie *mediante usu fructuaria* verbleven totten jaere van 1579. Ende off het wel niemant hadde betaemt nae het affsterven van de lijfftuchterinne de welgebaren vrouwe Ermgart in haer hebbent recht ende possessie indracht¹⁴ te doen, veel min *via facti* daervan t'ontsetten. Soo hadden nochtans d'heeren bisschop ende domcapittulaeren bij affsterven van de lijfftuchterinne sich gelusten laeten het huys ende heerlickheyt van Borculo met sijne pertinentien, ampt Lichtenvoort ende andere manschappen tot den huys Bronckhorst gehoorende, mitsgaders ander daerin, als oock elders gelegene vrije goederen metter rouwer hant aen to veerden, geweldelick te occupeeren¹⁵ ende t'onthouden ende sulcx onder pretext¹⁶ dat de heerlickheyt Borculo, sijnde een Munsters leen, den leenheere soude vervallen sijn, daer doch nae rechten eene vrouwe erffgenaem sijnde, *remotam domini quam agnatorum contradictione* in de possessie behoorden gedefendeert te worden, ter tijt toe sij met recht daeruyt soude gewonnen sijn, ende sulcx soowel in de feudale als allodiale¹⁷ goederen, sonderlinge in aensien van de lantrechten ende costumen, mitsgaders het ordel in den erffhuysse 't welck dien conform verstaen moste worden, geweest oock ten aensien van den intentie van partijen als dewelcke ..in ende uytsettinge gedaen hadden in de possessie van 't erffhuys sampt in alle goederen, 't geene uytgesondert tot den voorss. erffhuysen gehoorende, als graefschappen, huyseren, slaten¹⁸, steden, heerlickheden, erven, tinsen, tienden, manschappen, renten ende domeynen, welck gewijsde in

⁹ verkregen

¹⁰ aanvaard

¹¹ bepaald

¹² bezit

¹³ vruchtgebruik

¹⁴ Schade, afbreuk.

¹⁵ bezetten

¹⁶ voorwendsel

¹⁷ Feodale (leengoederen; hofhorige goederen) en allodiale (vrije, eigen goederen, in tegenstelling tot feodale goederen), goederen dus die geen onderdeel uitmaakten van het leen Borculo.

¹⁸ Kastelen (slat = slot)

erffhuysaecten bij provisie mede most militeren¹⁹ tegens den leenheer, ter tijt toe desselven pretensie met leenrecht uytfundich gemaect sol sijn geweest. Endt terwijlen onder 't pretext van feudaliteit ende verval de possessie van 't leen eygener autoriteyt t'onrechte was geoccupeert, soo was 't noch vremder ende onbevoegder, dat onder 't dexel van feudaliteyt waeren ondergeslaegen allerhande trefflicke allodiale goederen, heerlickheeden, manschappen ende gerechtigheden onder het leen van Borculo niet gehoorende, als namentlijck het huys ende ampt van Lichtenvoorde met alle daerin gelegen ende toebehoorende goederen, 't welck ampt ende goederen met de feudalitayt van Borculo niet gemeins en hadden, 't welck den volmechtiger van den heere impetrant daeruyt seyde to blicken, dat Lichtenvoorde wel 't seventich ende meer jaeren, jae boven menschen memorien geweest was aen de familie Van Bronckhorst eer Borculo daeraen gecommen was. Sijnde 't selve te vernemen uyt seecker compromis tussen den bisschop van Munster ende heere Gysbert, heere van Bronckhorst in den jaere 1312 opgericht, mitsgaders uyt seeckeren brief, bij wijlen heere Gijsbert van Bronckhorst, ridder, in den jaere 1381 aen hertoch Willem ende vrouwe Maria, furst ende furstinne van Gulic ende Gelre, gegeven. Uyt dewelcke te vernemen was, dat op dato van dien die van den huysen van Bronckhorst heeren ende meesters sijn geweest van Lichtenvoorde met den aencleven vandien, als wanneer die van de familie van Borculo ende Dodincweerd, eygeners ende possesseurs waeren van de heerschaft van Borculo, den welcke eerst in den jaere van 1397 de voorss. heerlickheit van Borculo met allen sijnnen toebehooren vercoft ende overgegeven hadden ten behoeve van heere Gijsbert van Bronckhorst, dat de distinctie²⁰ van de voorseyde twee plaetsen noch to colligeeren²¹ was uyt de verscheydenheit van drosten ende officiers, mitsgaders die eygen confesse van den heer gedaechde bij voorigen processe in *cas van acceptis* gedaen. Insgelicks hadden de heeren bisschop ende domcapitulaeren onder pretext als vooren, eygener autoriteyt geoccupeert verscheydene manschappen van leengoederen totten huysen Borculo niet gehoorende, als dewelcke wijlen heer Otto van Bronckhorst met vrouwe Agnis van Solms in den jaeren 1443 hadde behylickt²², waermede deselve heeren noch niet gesadicht sijnde onder den voorss. schijn alemde hadden aengeslaegen veele ende verscheyden vrije ende allodiale goederen, die met die heerlickheit van Borculo niet gemeins waereh hebbende naer luyt van 't overgeleide inventaris ende die bijgevoegde brieven tot verificatie van dien, dienende ombegeven die gemeine presumptie van rechten, als oock indien naemaels bevonden mochte worden, eenige andere goederen niet leenruech te sijn.

¹⁹ tegenstrijden

²⁰ Het onderscheid, het verschil

²¹ Verzamelen? Hier eerder: af te leiden

²² Door het huwelijk (hylick) met Agnes van Solms kwamen de Ottensteinse of Solmse leengoederen eveneens in handen van de familie Van Bronckhorst.

Ende alsooe des heeren impetrants grootmoeder voor ende de heer impetrant nae niet hadde cunnen geraecken tot reparatie van de vooraengetaegen datelickeheyt, niet tegenstaende de ernstige instantie, soo aen de regierende heeren des Stifts Munster, als de heeren Staten deser Lantschappen, verscheydentlick gedaen.

Soo was de heere impetrant genootsaecht soo in cracht van der Lantschaps autorisatie als dat alle possessoire feudale saecken voor desen Hove worden geventileert, mitsgaders ten aensien van de hooge heerlickheyt ende gerechtigheyt van gelicken ne *causa continentia dividatur* voor desen Hove recht versocht *excred integranda* 't welck *remedie ad haredes* was transsityff sijnde welgemelte vrouwe Ermgart in den jaere 1583 deser werelt commen t'overlijden end daerdoor desselven recht ende actie omme to hebben redintegratie van possessie gecommen op den heere impetrant, waer op hoogst gedachter heere gedaegde, in qualiteyt als bisschop tot Munster, mitsgaders enen eerweerdich domcapittel ende die heymgelatene raaden voor den Hove was geciteert²³, als wanneer sijne churfurstelijke doorluchtigheyt in de vooraengetagen qualiteyt intervenierende voor een eerweerdich domcapittel ende regieringe van Munster nae verscheyden gesochte uytstellingen, eyntelicken in plaetse van antwoord *exceptioes declinatorias et recusatorias* hadden voorgewent, ende nae volschreven proces ende conclusie, mitsgaders versoeck van rechten bij desen Have sampt die heeren gadjungeerden door ordre van de Hooge Mogende Heeren Staeten Generael op voorgaende versoeck uyt den Hoogen ende Provincialen Raade van Hollant, mitsgaders uyt de Hoven van Utrecht ende Vrieslant, als oock de heeren geadimigeerden uyt de Quartieren van Nijmegen ende Arnhem op den negentienden novembris des jaers zestienhonderddartien, die geproponeerde exceptien affgeslagen waeren ende den volmechtiger van sijne churf. doorl.^t geordonneert opten 17 des maents decembris doemaels navolgende r..der te procedieren, ten welcken daege alsoo vanweegen sijne churf. doorl.^t niemant en was comparerende, maer dat veel meer den volmechtiger in loco sijne volmacht op aenschrijven ~~van den~~ van de Munstersche heymgelatene raden hadde opgesecht, dat oock deselve in effect schriftelick verclaerden in desen niet wijders van meenonge to sijn toe willen handelen, hadde den volmechtiger van den heere impetrant nae voorgaende proclama geobtineert het eerste default²⁴ ende die tweede ende darde peremptoriale²⁵ citatie tegens den 18^{den} martii naest affgelopenen jaats sestienhondertveertien. Ende sijnde deselve citatie behoorlicken geëxploicteert waeren die volmechteren van den heeren impetrant ten voorss. daegen voor den Hove erschienen, ende nae gedaene uytroepinge oock erholden het tweede ende darde default uyt cracht ende voort proffijt van de welcke hoogst gedachte heere gedaechde was versteecken van de exceptien

²³ gedagvaard

²⁴ Het niet voor de rechtbank verschijnen op het voorgeschreven tijdstip.

²⁵ beslissende

declinatoir, dilatoir ende peremptoir²⁶, mitsgaders van allen uteren ende defensien, ende den heere impetrant toegelaten sijn intendit met allen noodige verification over te leggen, om daerop recht gedaen te worden na behooren. In gevolge van 't welcke d volmechtigers van den heere impetrant overleggende haer intendit, concludeerden daerbij, dat sijne churf. doorl.^t in qualiteyt als bisschop van Munster ende oversulcx geintervenierende hebbende voor een eerweerdich domcapittel tot Munster, bij sententie van desen Have soude worden gecondemneert den heere impetrant to redintegreeren die possessie van 't Huys ende Heerlickheyt van Borculo, 't Huys ende Ampte Lichtenvoorde, mitsgaders die Solmsche vooraengetagen manschappen ende die vrije goederen bij den heere bisschop ende domcapittulaeren van Munster in den jaere 1579 t'onrechte geïnvadeert. Ende sulcx alles met den respectiven aencleven van dien, mitsgaders to restitueeren ende toe vergoeden alle opgebeurde vruchten, oock interesse ende schaden, soo door het affhouwen des holts als anders bij den heeren impetrant eenichsins geleden. Met condemnatie van de costen *de futuris damnis te expensis* protesterende ofte contendeerden tot alsulcke andere einden, finen ende conclusien als 't Hoff *ex causa meritis* soude bevinden den heere impetrant vorderlichst to sijn.

't voorss. Hoff op alles gelet daerop eenichsins te letten stonde, ende inhereerende het decreet van den 28 martii naestverledenen jaars, hiervoor verhaelt, doende in contumaciam²⁷ recht op 't voorss intendit ende bijgevoechden bewijs, condemneert²⁸ hoogst gedachte sijne churf. doorl.^t in de vooraengetagen qualiteyt den heeren impetrant (tot dat in *petitorio judicio* anders erkent sal sijn) to redintegreeren²⁹ die possessie van 't Huys ende Heerlickheyt van Borculo, 't Huys ende Ampt van Lichtenvoorde, mitsgaders de Solmse manschappen ende die vrije goederen metten respectiven aencleven van dien, gespecificeert in d'inventarissen bij het intendit onder de letteren H ii^o ende I overgeleyt, ende daerenboven to restitueeren off to vergoeden alle opgeboorde³⁰ vruchten ende schaaden soo door het affhouwen des holts als anders bij den heere impetrant zedert den jaere 1579, date van de occupatie, geleden, uuytgesondert nochtans het goet Ameschot metten getimmer, bij wijlen Vrouwe Maria van der Hoya, lifftuchterinne, in den jaere 15 sevenendet'sestich nae het overlijden van milder gedachten grave Joost van Bronckhorst aengecoft den erffgenamen van welgedachte vrouwe lifftuchterinne daerover haer recht onvermindert, met condemnatie van costen tot taxatie ende moderatie des Haves.

²⁶ Exceptie: verweermiddel; exceptie declinatoir: exceptie opgeworpen wegens onbevoegdheid van de rechter voor wie men opgeroepen is; exceptie dilatoir: opschortende exceptie met het doel uitstel te krijgen, waardoor de behandeling van de eis op zijn minst tijdelijk wordt verhinderd.

²⁷ Weerspanning; ongehoorzaamheid aan de wet

²⁸ veroordeelt

²⁹ Bezitsvordering van onroerend goed (in de oude toestand te herstellen)

³⁰ Opboren = ontvangen

Gedaen ende gepronuntieert³¹ in den Have Provinciael van Gelderlant t'Arnhem, den 20 decembris 16 vijftien.

[w.g.]

In absentie des griffiers,

O. Engelen, 1633.

³¹ uitgesproken